

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

Q. D. B. P.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO AVGVSTO,
ELECTORATUS SAX. HAEREDÉ,
ETC. ETC.

DISPUTATIONEM

DE

INTERNA BONITATE

AC

MALITIA,

ACTUUM MORALIUM,

PRAESIDE

HENRICO REUSSNO/

MOR. PROF. PUBL.

IN ACADEMIA VVITTENBERGENSI,

A. R. S. M D C C I X. d. X V I I. A P R.

In Auditorio Majori

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI EXPONET

AVCTOR

SALOMON VOIGT,

DRESDENSIS.

VVITTENBERGAE, LITERIS GERDESIANIS.

V I R O
AMPLISSIMO CONSULTISSIMO DOCTISSI-
MOQUE DOMINO,

D O M I N O
MARTINO ALBERTO,
CONSILIARIO REGIO LONGE GRAVISSIMO
REIPUBLICAE FREIBERGENSIS CONSULI
DVDVM MERITISSIMO
MOECENATI SVO STUDIOREVMQUE AMPLIFICATORI
SANCTE VENERANDO.

DISSERTATIONEM PRAESENTEM

Ea qua par est animi Submissione

offert

A V T O R

S. Y.

PROOEMIUM.

Primum specimen academicum editurus, in eligendo themate diu haesitabundus, et quorsum me converterem ignarus eram. Inprimis quidem mihi ut philosophiae haecenus cultori uno quasi intuitu omnes se se philosophiae praestantissimae offerebant disciplinae, quarum modo haec, modo alia animum distrahebat, in singulis enim nihil aliud, praeter res praelarissimas, ac longe supra juvenile iudicium captumque meum positas inveniebam. Tandem Philosophiae practicae paulo accuratius incumbens, ejus, ordine, usu, et praestantia prima disciplina, quam Ethicam philosophi nominare solent, adeo occupabat animum; ut certus fierem ex hac thema quoddam ad publicam ventilationem proponere: Idque eo magis, quo majorem in ea addiscenda operam collocare constitui. Quid enim quaeso homini utilius, quid ei praeclarius, quid denique salubrius; moralitatis studio; nonne illa vitam honestam, animum tranquillum, actiones DEO et hominibus gratas reddit? et homini ipsi summam praebet felicitatem? Quis ergo institutum nostrum erit improbaturus, si ex hac prudentia praeclarissima controversiam quandam eligamus, et quidem prae caeteris nobilissimam istam, DE INTERNA ACTUUM MORALITATE AC MALITIA, de qua certe non exigua inter moralistas, lis et contentio est. Itaque in ea veritatem inquirere, pro modulo virium nostrarum omnem movebimus lapidem. Divinum Numen interrim, omnes res gubernans, rogamus ut nostro adsit instituto, et ad felicem istud perducatur finem.

A 2

Aph.

Actus morales ratione formae, sunt vel boni
vel mali.

EJUS EXPLICATIO.

Inter alias actuum moralium divisiones, quae eos vel elicitos, et imperatos, vel proprios et alienos, voluntarios et invitos, mixtos et similes constituunt, non est exigui ponderis formalis illa divisio in bonos et malos, de qua sententiae extant innumerae, nec adversariorum copia deest, qui hanc divisionem varie, et minus accurate intelligunt, ut infra patebit. Nos de hac nobilissima et sine ignorationis culpa in Ethicis haud praetermittenda divisione, quaedam differere nobis sumimus, imprimis nostram, et sanioribus moralistis approbatam, sententiam exposituri. Est enim forma actuum moralium duplex: alia externa, quae consistit in relatione seu respectu ad legem, ubi propter congruentiam cum lege, actus aliquis bonus, propter *aversionem*, actus malus dicitur; alia forma interna, quae consistit in intrinseca habitudine actuum moralium, seu in congruentia actus ipsius cum objecto suo et omnibus circumstantiis necessariis. Non adeo prior hoc loco, sed posterior, intelligitur.

II.

Quidam actus morales in se, et antecedenter ad legem, imo et ad voluntatem divinam, vel boni vel mali sunt.

Notanter vero dicimus actus quosdam morales et antecedenter ad legem bonos vel malos esse, ita ut a
nulla

nulla lege humana, vel quocunque magistratu, boni
 vel mali constitui, quin tales jam ante sint, queant. Sic
 e. g. Princeps suis statutis legibusve, cultum divinum,
 dilectionem proximi, et similes actus alios, non facit
 bonos, nec, prohibitione sua, blasphemiam, furtum,
 homicidium et alia scelera, facit mala: Hi enim actus
 omnes in se, et ante legis hujusmodi positionem jam
 mali sunt; illi per se boni. II. Antecedenter ad volun-
 tatem divinam actus quosdam morales bonos vel ma-
 los esse dicimus; quia actus illos morales per se bonos
 DEVS non potuit alios, nec, vice versa, malos alios,
 quam tales, statuere, neque voluntate, lege, ac deca-
 logo, eos aliter, ac factum est, determinare. Sic e. g.
 adorationem sui DEVS non potuit non praecipere,
 blasphemiam vero non potuit non vetare, ac prohibere.
 Ideo cum B. Roehrenso in Prudent. Moral. cap. IV. §. 15.
 asserimus, *bonum ex integra causa bonum esse, malum ex
 quovis defectu malum esse, et bonitatem atque malitiam in
 ipso actu, intrinsece latere, ab connexionione vel disconven-
 tiam ad objectum: Ita, quando actus internam cum ob-
 jecto suo habet convenientiam e. g. cultus divinus, cum
 DEO, per se bonus est; si vero disconventiam habet
 cum objecto internam, e. g. in abreptione boni alieni,
 ubi disconvenit actus, abreptio, cum objecto, bono al-
 terius, tum actus in se est malus. Nam lex naturalis
 prohibet ea, quae secundum se mala sunt, quatenus talia;
 Et ideo supponit in ipsis objectis seu actionibus debitum, in-
 trinsecum ante omnem legem externam, ut non amentur seu
 fiant; Et contra praecipit bona quatenus intrinsecam con-
 nexionem et necessitatem habent enim naturam rationalem. Poët.
 Disp. de J. et Justit. Dei. p. 349. Ita quamquam nullae le-
 ges, neque divinae, neque humanae datae essent, actus
 tamen illi: Cultus Numinis, amor erga proximum etc.*

in se actus boni essent, blasphemia vero, homicidium, furtum, incestus, et alia vitia in se mala essent, quoniam ab omnibus legibus abstrahas. Ex quibus vero satis patet nobis de objectiva moralitate sermonem esse. Tria enim ad moralitatem fundamenta requiruntur, (1.) ex parte Dei, iustitia, sapientia, et Sanctitas DEI ex qua leges fluunt. (2.) Ex parte subjecti ut illud instructum sit intellectu ac voluntate. (3.) Ex parte objectorum ut illa actibus conveniant, de ultima et tertio nos agimus fundamento, quoniam priora non excludamus. Reliquitur proinde quosdam actus morales in se, et antecedenter ad legem seu voluntatem divinam bonos vel malos esse, id quod nobiscum multi sapientissimorum moralistarum affirmant. conf. *Scherzerus in Nucleo Philosoph. de Indifferentissimo Moral.* p. 204. & seqq. *Vöet. Dissp. Select. Theologic. Appendice ad Disputat. de J. et Justit. Dei P. I.* p. 305. & seqq. ubi fuse hanc sententiam nostram defendit. *Zenograd. de Orig. J. N. Artic. IX. §. 5. Anselmus. Bittig. Dissertat. de Natur. et Orig. moralitatis, Sect. I. p. 11. ubi necessario inquit, consequitur, moralitatem non sola voluntate DEI libera, sed etiam ab ipsa rerum intrinseca constitutione oriri.* Et *J. Jac. Müller. Institut. Ethic. P. I. c. II. §. 10. M. Timaeus Dissert. de Indifferentismo. Moral. §. 20. et alii.*

III.

PER quod actus moralis id est, quod esse dicitur, id formam ejus constituit, id quod de bonitate ac malitia ejus recte asseritur.

Per hanc rationem confirmamus id, quod in aphorismo I posuimus formale scilicet actuum moralium quia talium, in bonitate & malitia ejus consistere, et hanc aestimari ex forma supra commemorata. Forma enim

secun-

secundum *Metaphysicos* dat esse rei, seu est id, per quod quid illud est, quod esse dicitur, vel internam rei essentiam demonstrat, eandemque ab aliis distingvit. Hanc vero descriptionem bonitati et malitiae actuum moralium convenire nemo non videt; rectissime ergo, ea formale actuum moralium constituere dicitur, ut omnes metam non attingunt, qui aliud fingunt formale, ut infra videbimus.

IV.

Lex actuum moralium per se bonorum et malorum naturam neque constituere neque mutare potest, quia tantum norma eorum est.

Lex utraque, divina, et humana actuum moralium dictorum naturam seu bonitatem et malitiam primum determinare non potest: nihil enim aliud est quam norma quaedam, quae actus illos morales bonos vel malos non constituit, sed jam in se, et intrinsece bonos, ut norma seu regula, exercendos, jam in se et intrinsece malos vero, vitandos, ostendit. Ut Euthygrammus rectitudinem et curvitatē lineae non facit, (oritur enim a principio interno seu fluxu punctorum) ita lex non facit in actibus natura bonis, bonitatem, in actibus natura malis, malitiam, sed tantum eam ostendit. Sic lex divina cultum DEI, adorationem ejus, pietatem, et alios actus per se bonos, non facit, et constituit bonos, sed hos jam in se bonos exercendos praecipit; furtum vero, homicidium, adulterium etc. non facit malos, sed, quia in se sunt mali, non potest non eos prohibere, quia tantum norma actuum moralium est, non formale seu essentiale constitutivum. Perinde prope

propemodum se res habet in lege humana et civili, quae actus bonos ob internam bonitatem suam praecipere, malos vero contra vetare cogitur, nisi D.E.O., naturae, et sanae rationi adversetur. Lex scilicet ad actus substantiam se habet vel antecedenter, vel consequenter (a.) Antecedenter quando lex aliquando prior videtur esse actu, infundens ipsi moralitatem. Sic v. g. edere de pomo actus erat indifferens, superveniens tamen lex prohibitiva infundebat actui illegalitatem. (β.) Consequenter, quando actus prior sua entitate est lege. Sic v. g. blasphemia non potest non mala concipi, ita ut haec malitia legislatorem moveat, ut consequente lege, eam prohibeat. Prior distinctio actibus indifferentibus convenit, posterior vero hic in actibus nempe sua natura et per se bonis vel malis, locum habet. Testatur illud oratoriae et morum Doctor celeberrimus, Cicero, legem describens, *quod lex nihil aliud sit, nisi recta et a Numine Deorum tractata ratio imperans honesta prohibens contraria seu mala* Orat. LIII. p. 915. Opp. Ubi expresse asserit, legem ejusmodi rationem seu regulam esse, quae honesta non faciat, sed ea, quae honesta jam sunt imperet. Quamcunque enim legem tibi concipias, vel naturalem seu divinam hominum cordi inscriptam, vel humanam et positivam, nihil aliud tibi concipies quam solam normam seu regulam bona et mala demonstrantem. Lex divina, ut B. Röhrenseius eam describit, *est lex menti humanae naturaliter insita, suggerens principia practica, quibus actus honestus praecipitur turpis nefatur.* Prudent. Moral. C. II. §. 10. p. 221. Lex humana quaecunque demum ea sit seu civilis, seu domestica et Oeconomica, non potest aliquid, tanquam bonum, praecipere, quam id quod revera vel etiam lege divina bonum agnoscitur, et nihil e contrario tanquam malum

malum prohibere, quam quod revera malum est, ut idem nobiscum *B. Robrensius affirmat. Loc. Cit. C. 3. §. 15. p. 273.* Relinquitur itaque actus quosdam morales, antecederent ad legem, in se et sua natura bonos vel malos esse.

V.

Esse autem Actus morales quosdam, antecederent etiam ad voluntatem divinam bonos vel malos illud, probatur cum ex aliis rationibus, tum imprimis ex eo, quod **DEVS** in quibusdam contrarium statuere non potest.

DEVM in actibus per se bonis et malis contrarium statuere haud posse, illud constat, ex ipsa sanctitate, justitia, et sapientia **DEI**. Sanctitas enim **DEI** est, quia ille per naturam et essentiam suam ad recte seu iuste, seu exterius agendum inclinatur ac propendit abhorrens a contrario. Sequitur ergo **DEVM** vi sanctitatis suae, ad id quod est per se bonum, per naturam propendere, ac ita inclinari, ut non possit aliter; Id vero quod per se malum est, tanquam contrarium sanctitatis suae, odio ita prosequi, ut denuo non possit aliter. Sic e. g. **DEVS** quia cultum adorationis suae novit actum per se esse bonum, ideo per naturam ad hunc cultum adorationis suae ita inclinatur, ut non possit eum vetare: Contra vero, quia videt blasphemiam, furtum, homicidium et alia vitia per se malos actus esse, per sanctissimam naturam suam ab his ita abhorret, ut non possit ea approbare seu praecipere, alias sanctitas eius nulla esset. **II.** Justitia **DEI** est, quia is per naturam ad bonum remunerandum et malum vindicandum sum-

ma cum aequitate fertur. Ex quo constat DEVM bonos actus per se tales iustitia sua non primum reddere bonos, sed per se tales, et ante iam iudicatos et deprehensos bonos, remunerare, ac malos actus per se malos iustitia sua non tales reddere, sed per se tales et ante voluntatis actum diiudicatos punire et vindicare. Sic e. g. quia ab abstinentia ab alieno bono in se bonus actus est, DEVS secundum iustitiam suam non potest non eundem approbare et remunerare: Contra homicidium, furtum vi suae iustitiae DEVS non potest non vindicare, quia in se malus actus est, quando alter alterum, et quidem innocentem, interficit, vel aliena bona ad se trahit invito domino. Accedit III. sapientia vel potius scientia divina, qua DEVS singulari perfectissimoque modo omnia cognoscit, adeoque et actus in se bonitatem aut malitiam diiudicat, ante, quam vult de ea aliquid, ita, ut, (quod horrendum dictu est) imprudens esset, si aliter statueret, quam rem ipsam cognoscit. Quod si ergo recte homo iudicat, iniquum esse actum, quo alter alteri bona eripit, indeque furtum prohibet, quanto magis de DEO hoc est affirmandum nobis? An vero illum adeo improbum, injustum, et imprudentem statueremus, ut ad id, quod in se bonum esse videt, non inclinet, sed pro malo illud habeat, ab eo autem quod in se malum esse intelligit, non abhorreat? Absit ut illud vel cogitemus! Sequerentur autem haec omnia, si statueremus, actus nullos morales dari, qui antecedenter ad voluntatem divinam boni sint, vel mali. Praeterea antecedenter ad voluntatem divinam actus quosdam morales bonos vel malos esse, ratione probatur consequenti: Quicquid nemine de illo cogitante id est, quod esse dicitur, istud voluntas divina non potest primum fatere, et constituere bonum vel malum. Atqui

cultus

cultus DEI, adoratio ejus, dilectio proximi, abstinencia ab alieno bono et similes actus, nemine de illis cogitante, sunt, quod esse dicuntur. Ergo voluntas divina eos bonos primum efficere nequit. Quicquid enim jam sunt, illud non opus est, ut fiant. Sic veluti haec propositio: homo est animal rationale, vera est, citra divinae voluntatis operationem, salva omni DEI perfectione eminentissima; ita quoque, eadem salva perfectione, blasphemia Divini Numinis, adulterium, etc. turpia et mala sunt, praecisa divina voluntate. Inde Vazquez recte scribit, quaedam ita ex se esse mala, ut natura sua id habeant, non voluntate DEI prohibente, aut iudice indicante; nam sicut ex se, non ex voluntate aut intellectu DEI essentiae rerum non implicant contradictionem, ut supra dicebamus, ita etiam odium DEI et perjurium etc. ex se, non ex solo intellectu aut voluntate DEI, disconvenientia sunt homini.

VI.

Porro idem elucet ex eo, quod voluntas nihil potest velle, seu ad aliquid respicere quod non jam in se habeat qualitatem aliquam et revera aliquid sit.

Pleraque scilicet attributa DEI, quae respectiva nuncupari solent, ita sunt comparata, ut supponant qualitatem aliquam, vel etiam capacitatem ex parte objecti ad quod terminantur. Sic e.g. misericordia, ut actu sese exerat in Deo, supponit miseriam, justitia vindicativa culpam, potentia, non repugnantiam, voluntas bonitatem, intellectus seu scientia cognoscibilitatem. Perinde se res habet cum moralitate, quae duo fundamenta ex se et sua natura respicit: Alterum ex parte DEI

quod est voluntas, seu ipsa sanctitas iustitia et sapientia
DEI; Alterum ex parte objecti quod dicitur interna
capacitas et habitudo actuum, quae vel in decencia, vel
indecentia naturali consistit, quam voluntas divina se-
cundum iustitiam et sanctitatem, vel praecipit, vel pro-
hibet. Ex quo perspicuum est, actus denominandos
esse morales, non a sola voluntate divina, sed insuper
ab ipsa objectorum constitutione et natura.

VII.

A Scope igitur valde aberrant, primum illi
Scholasticorum, qui formale actuum mo-
ralium in voluntario & libero constituunt.

In errore eos versari merito diximus, qui volun-
tarium et liberum pro formali actionum moralium
agnoscunt. Sunt vero hujus sententiae propugnatores
Scotus, lib. 2. pag. 91. Danerius in Theolog. Scholast. et alii,
quam sententiam plane falsam esse quis non videt? volun-
tarius enim actus est, quia sciente et cogitante suscipi-
tur; liber est, qui ex libero et spontaneo arbitrio agentis
sine coactione proficitur, quae descriptiones materia-
le potius quam formale actuum moralium constituunt,
quia omnibus fere actibus in communi conveniunt. For-
ma vero ipsam specificam differentiam indicare debet.
Deinde actus, quatenus voluntarius et liber est, ex na-
tura hominis simpliciter considerata fluit, et ideo mo-
ralis esse non potest, sed potius indifferens. Nobis de
formali actuum moralium, quatenus morales sunt, ser-
mo est.

ERrant deinde vehementer et ii ex recentioribus moralistis, qui formale actuum moralium in imputativitate constituunt.

Hanc sententiam Pufendorfius imprimis tuetur cujus verba in lib. I. cap. 5. de Jure Naturae et Gentium §. 3. haec sunt: *Formale actionis moralis consistit in imputativitate, ut ita loquar, quae effectus actionis voluntariae agentis potest imputari; et mox in eodem §. Formalis ratio actuum moralium nihil est aliud, quam illud cur agenti voluntario effectus imputatur vel imputandus est. . . Cui accedit Strimejus in Disp. de Prima Moralitatis Causa §. 6. At enim vero imputativitas diversimode accipitur, vel generaliter prout omnes actiones imputari possunt, vel specialiter, prout tantum actiones morales imputantur; quae iterum vel merita est, quae versatur circa actum bonum vel demerita, quae versatur circa actum malum. Ex utriusque descriptione facile intelligi potest, imputativitatem effectum potius actus moralis esse, quam formam et essentiam. Itaque nulla imputativitas adesse potest, nisi praecesserit ejus causa, nimirum ipse actus moralis, qui deinde efficit imputativitatem ideo enim alicui actus imputatur ad laudem vel vituperium, quia vel bonus vel malus est. Quicquid vero effectus rei est, illud non potest formale ejus absolvere.*

IX.

Nec ea sententia pro genuina et vera agnosci potest, quae valorem aestimabilem formam actuum moralium constituit.

Quod ex eo probatur, quia valor aestimabilis tantum externa quaedam est moralitas, atque ideo internam et veram actus formam, seu essentiam constituere haud potest. Datur enim formale, vel externum, vel intrinsecum et constitutivum; prius valori aestimabili quidem convenire concedimus, sed non posterius. Atque ideo aliquali quidem ratione valorem istum pro moralitate seu bonitate et malitia agnoscimus. Si scilicet intelligas bonitatem et malitiam actuum moralium juxta legem naturae naturalium, non vero positivam: In illis enim actibus, qui referuntur ad legem positivam, qui indifferentes sunt, valor aestimabilis ante legem non valet. Sic e.g. actus monetam cudendi, quia est actus in se indifferens, non prius fit malus, quam eum lex interdicit. Ergo ille valor tantum in actibus per se bonis aut malis, non vero positivis, ante legem inest. Ex quo jure colligitur quod, quicquid non datur in omnibus actionibus bonis vel malis, illud formale omnium actuum moralium non potest constituere. Rectius formale actuum moralium per se bonorum et malorum in interna bonitate ac malitia constituitur, ut supra demonstratum est. Quicquid enim omnem actionem moralem formaliter bonam vel malam constituit, atque ab aliis indifferentibus actibus distingvit, illud est formale actuum illorum moralium. Atque de interna bonitate ac malitia hoc hactenus demonstratum est: Ergo. Sed ne diutius hisce litibus, ad propositum nostrum tam necessario non pertinentibus, immoremur; ad ea nos convertimus, quae magis nostri sunt instituti, illosque producimus, qui ipsam hanc moralitatem pervertere summo cum studio intendunt.

bono

X. Non-

Nonnulli scilicet veterum eo prolabantur, ut natura nihil turpe aut honestum, vel bonum et malum esse, statuunt.

Pyrrho, Aristippus et alii, eo progressi sunt, ut scripserint, μηδέν τι εἶναι φύσει δίκαιον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρὸν, ἀλλὰ νόμος καὶ ἔθος, nihil esse natura justum vel bonum, vel turpe, sed omnia lege et consuetudine. Inprimis Carneades hanc sententiam omnibus defendit viribus, afferuntque; *Jura sibi homines pro utilitate sanxisse, varietate secundum mores, et temporis rationem saepe committasse; Jus autem naturale esse nullum, omnesque homines et cuncta animantia ad utilitates suas, natura ducente, ferri: Proinde aut nullam esse justitiam, aut si sit aliqua, summam esse stultitiam, quoniam sibi noceret, alienis commodis consulens.* Cui assentit Epicurus et alii. Hujus sententiae absurditas, licet per se pateat, examinanda tamen hoc loco est, et refutanda rationibus nonnullis. Quod ad Aristippum attinet, observandum probe est, in hominibus consuetudinem ne mente quidem concipi posse, nisi tanquam usum diuturnum actionum vel bonarum vel malarum a lege normandarum, et nobis ad imitandum vel vitandum proponendarum. Oportet enim ut concedatur, hominem ab ipso ortu suo, antequam consuetudinem habuit, actiones effecisse turpes vel honestas: Cum ipse homo, quantum eum ab omni consuetudine abstrahas, tamen honestum vel turpe quid ad minimum intelligat, nihilque facile in effectum deducat nisi ante secum cogitet, utrum, quam suscipit, actio bona sit an mala. Cogitemus hominem, actum qui producat malum, quam magno saepius cum timore inter-

interno illum conficiat. Unde quaeso iste metus, praestitum in illo, qui legem negat? non certe aliunde, quam ex ipsa naturali actus malitia seu turpitudine proficiscitur. Huic postea et voluntas DEI et lex accedit DEI, statim ab ipso hominis orta ac creatione, ea; quae natura bona sunt aut mala, ostendens. Ex quo sic colligo terminos: Quicquid ante legem et consuetudinem naturam patefacit, illud per se, non sola lege et consuetudine, addiscitur; Sed actus quosdam morales honestos ac turpes esse natura homini ante legem et consuetudinem patefecit. Ergo quidam actus morales per se et natura honesti sunt vel turpes, non sola lege aut consuetudine. Major per se vera est, minor supra est confirmata. Tantum vero abest ut Carneades rem commode explicuerit, justitiam nominans stultitiam, utileque illi praeferebat, ut potius imprudentissimi moralium appellandi sint illi, qui utile justitiae praeferebat. Num propter exiguum aliquod lucrum omnis generis horrenda et turpissima suscipienda erunt facinora? nemo sapiens id affirmabit. Rectius justitia asseritur. Justitiam vero ex utilitate hominum ortam esse, sententia prorsus falsa est et insuper admodum inconueniens. Homo certe naturam omnino suam negare non potest, Natura autem ei dicitur, suum cuique esse tribuendum, neminem laedendum, et quae sunt alia ipsius justitiae prima principia. Ergo perspicuum est justum natura cognitum esse, non ex utilitate hominum oriri, neque justitiam stultitiam appellandam esse, de qua longe rectius et melius iudicavit Orator Romanus in hunc sensum: Haec illa (scilicet justitia) est omnium domina et regina virtutum a qua in omne hominum genus leges et jura manarunt. Quae sublata non domus ulla, non civitas, non hominum inter se societas; non

non ipsa denique universitas retum stare aut tueri se ad
punctum temporis posset. Quis ergo tam amotae
mentis erit, ut utilitati eandem praeferat?

XI.

Sunt post illos alii, qui moralitatem seu boni-
tatem ac malitiam actuum non negant, attra-
men ad voluntatem solam institutaque hominum
seu legem Magistratus supremi, eandem referunt.

Hujus erroris propugnator praecipuus est Hob-
besius in lib. de Cive et aliis quibusdam scriptis, in qui-
bus omnes actiones docet a sola lege civili seu princi-
pis ac summi Magistratus determinari, ita quidem, ut
quicquid illa justum et injustum, utile et inutile, bonum
et malum, honestum et turpe judicet, illud ita se habeat;
alioquin sine lege dicta nihil esse per se bonum aut ma-
lum, licitum aut illicitum, honestum aut turpe; omnia
per se esse indifferentia et determinari posse ab opinio-
ne hominum. Quae sententia et Deo et naturae adver-
satur. Deo, quia rejicitur ejus providentia, imo et ipsa
existentia. Quod si enim omnes actiones a sola volun-
tate libera hominis, seu principis, dependent, eadem-
que sola determinantur, rejicienda lex divina omnis
erit, quam plane nullam esse oporteret; neque provi-
dentiae divinae actu dirigente ac determinante opus
erit, quippe cum homo ipse suas actiones determinare
ac gubernare possit. Imo DEVS ipse negandus erit:
Nam si omnes actiones a magistratu summo tantum
dependent, ita ille nobis solus leges praescribere, prae-
mia dare, supplicia et poenas solus constituere, imo res
omnes vel bonas vel malas reddere pro lubitu potest;

C

quid

quid DEO tandem opus erit? quod horrendam dictu?
Quaecunqve igitur sententia legem, providentiam et
gubernationem DEI negat, illa DEI rejicit ipsius ex-
istentiam; Atqve haec Hobbesii id facit; ergo hoc ipso,
ipsum atheismum aperte profitetur. Tum vero et na-
turae adversatur haec sententia. Quodsi enim nullae
dantur leges, nisi a principe datae, sequitur multos nec
bene nec male agere, sed brutorum more vivere, illos
scilicet, qui summo Magistratu ac principe destituuntur,
quod absurdum. Deinde, hoc posito, summus Magi-
stratus, seu princeps, nullum superiorem agnoscat, nul-
lasqve alias leges, et consequenter nullam obligatio-
nem superioris habebit; Ideoque omnia turpissima,
crudelissima ac nefanda facinora committere impune
et liber poterit, imo etiam subditis suis praecipere.
Nec deniqve si haec omnia admittenda sunt, ulla ex-
pectanda erit societatis humanae conservatio, quia prin-
cipi impio summa in legibus iniquis ponendis pote-
stas attribuitur, ut furtum, adulterium et alia id ge-
nus flagitia praecipere possit, quibus certe omnis, uno
quasi ictu, tolleretur humana societas. His itaqve de-
monstratis, nemo solam voluntatem seu institutum ho-
minis ac principis pro unica norma aut forma actuum
bonorum malorumqve agnoscat.

XII.

SVnt porro, qui, omnem bonitatem et mali-
tiam actuum moralium a sola voluntate ac le-
ge Dei dependere docent.

Defendunt hanc sententiam Scholastici plerique
speciatim Occamus, Gerson, et alii, quorum hic P. 3.
p. 61.

p. 6r. nihil est, inquit, malum nisi quod prohibitum a DEO, nihil bonum nisi quod a DEO praeceptum, Vel, DEVS non ideo actus nostros vult et approbat, quia boni sunt, sed ideo boni sunt, quia eos approbat: Sic Petrus Alliaco et reliqui, una cum recentioribus Vasquio, et aliis eo prolabantur, ut putent, actum moralem ita a voluntate ac lege DEI dependere, ut DEVS quocumque malum pro bono et pro malo bonum admittere possit, ut et perjurium, et adulterium, et caeteri actus pessimi boni sint. Sic enim loquuntur: Possent DEVS mentes hominum hac imbuere opinione, hancque legem facere, ut hominem homini insidiari, aut necem inferre, aut quovis modo ei nocere, nefas non esset, etc. ne plura hujus generis impia et abominabilia proferamus verba. Haec enim prorsus contraria hac in re confirmata est sententia. Ad Gersonis verba respondemus negando, illud quod nihil sit malum nisi a lege prohibitiva, nihilque bonum, nisi a DEO praeceptum, cum detur etiam natura bonum vel malum. Quod si vero nihil bonum aut malum esset, nisi voluntate DEI determinatum sequeretur, omnia quae nunc mala et peccata sunt, eadem bona et honesta esse: Quod licet concedat Vasquius, impium tamen maxime est et longe falsissimum. DEO enim attribuit atheismum, sui odium, blasphemiam, amorem diaboli, perjurium, sodomiam, et quaevis horrenda scelera alia, quod dictum nefas imo blasphemum est. Nec Pufendorffii sententia, quam tradit cit. loc. L. I. c. 21. §. 3. Pro genuina est admittenda, quia et haec bonitatem et malitiam ex sola voluntate DEI deducit, adeoque extrinsecam actus formam tantummodo exponit. Ex supra autem demonstratis factis superque haec innotuit, praeter istam formam externam in actibus per se bonis ac malis, dari

etiam formam aliquam internam, quae ex sola voluntate DEI libera deduci nequit, sed fundamentum habet in immutabilitate perfectionis iustitiae et sanctitatis divinae, imo, et praecipue quidem, in actuum intrinsicam ratione et habitudine supra jam declarata. Obiiciunt hic adversarii, DEVM non esse independentem, si ad hunc modum ab aliquo principio, nimirum iustitia sanctitate et sapientia dependet, aut DEVM non esse liberum, quia contrarium statuere in omnibus non possit. Observandum itaque est, nos non docere, quod DEVS ab alio extrinseco principio, sed ab intrinseco adeoque a semetipso determinetur: DEVM vero a semetipso dependere (liceat sic loqui) omnes profitentur. Sed porro obvertit Pufendorfius, DEVM ut omnia, ita et hominem liberrima voluntate creasse, ita ut per consequens actioni hominis non possit competere aliqua affectio, quae extra DEI impositionem et bene placitum constituatur. Quamobrem distinguendum probe est inter hominis existentiam et eius essentiam: quoad existentiam concedimus quod DEVS hominem liberrima voluntate creaverit, ita ut eum potuerit etiam non creare; sed quoad essentiam non potuit Deus hominem creare aliter, quam rationalem, certe, leges suae ipsius perfectioni repugnantes cordibus hominum inscribere non potuit. Succedit ejusdem sententiae propugnator alius, ille scilicet Auctor, qui nuper admodum orbi erudito animi sui impudentiam ac imbecillitatem satis temerariam inanemque audaciam nimis laculenter tractatu isto declaravit, quem nominat. *Ausführliche Abfertigung derer unbefugten Beschuldigungen / worin ein Anonymus Herr Johann Franciscum Buddeum angefallen.* Ut vero Autor iste in aliis, ita certe hac quoque in re, inconsulto et absurde procedit, quod paucis erimus demon-

mon-

monstratur. Primo statim intuitu absurdum illud o-
 culis se se offert nostris, quando actiones inquit in se et
 sua natura turpes vel malas esse non posse, ex eo, quod
 mensuram seu normam agnoscunt, quasi vero mensura
 eas tales primum constituat. At enim vero actus in se
 malus esse omnino potest, quanquam lex ut norma et
 mensura accedat, et hunc in se malum actum vitan-
 dum demonstrat. Perinde ut linea recta ante jam ex-
 istit recta, quam norma eidem admovetur. Deinde ita
 colligit terminos: *Si omnes actus morales respectum ne-
 cessarium ad finem habent, sequitur eosdem respectum habere
 ad voluntatem Dei*: Resp. Concedendo totum argumen-
 tum salva Thesi: Hoc enim nunquam negavimus,
 quod omnes actiones morales respectum habeant ad
 voluntatem Dei, praesertim si eam in sensu sumas iden-
 tico, quomodo a parte rei idem est cum ipsa sapientia,
 iustitia, et sanctitate Dei. Sin vero voluntatem DEI
 consideres pro nostro concipiendi modo, nude abstracte
 ab omnibus attributis Dei, non dicitur primum deter-
 minare actus morales per se bonos, aut sola huiusmodi
 actus, ut sint tales, constituere. Quare et consequens
 conclusio, quam autor iste ex hoc argumento deducit,
 corrui, quando, se, inquit, *Actus M. respectum necessarium
 ad voluntatem divinam habent, si, ob eandem tantum boni
 vel mali sunt*. Rectius dixisset, quod, quanquam actio-
 nes morales respectum ad voluntatem divinam habe-
 ant, tamen propter hunc solum respectum eos non esse
 bonos, quia quaedam actiones in se quoque bonae vel
 malae sunt. Explicationem huius phraseos, RESPE-
 CTVM NECESSARIUM HABERE, ita postea
 subiungit, quod tum aliquid dicatur respectum habere neces-
 sarium, quando res quaedam ab altera ita dependet, ut sine
 ea esse non possit. Quod quidem concedimus, sed addi-
 mus

mus quod exinde non sequatur, ut illud ad quod quid
 necessarium respectum habet, sit ejus formale consti-
 tutivum, primum. Porro docet, *actum moralem ex vo-*
luntate causae incitantis, non autem per se et sua natura
honestum vel turpem esse, sed tam inconvenienter, ut re-
 sponsonem vix mereatur. Non enim causa impellens
 cum interna tum externa rem constituit in esse suo, sed
 potius rem jam constitutam ad effectum facilius pro-
 movet. Uterius *proxime de voluntate Dei agit libera, de*
 qua jam supra contra Pufendorfium quaedam annota-
 vimus. Est nimirum voluntas Dei vel necessaria vel
 libera: Necessaria quae ab intellectus divini judicio at-
 que justitia, et sanctitate ita dependet, ut non possit ali-
 ter quin velit id, quod intellectus divinus, per se bonum
 esse judicat, et nolit id, quod intellectus per se malum
 judicat, quod ipsum in actionibus per se bonis vel ma-
 lis, ut antea demonstratum est, accidit. Manet interim
 necessaria haec voluntas nihilominus independens, quia
 ab intellectu ipsius DEI adeoque ab ipso DEO tantum
 dependet. Et falsum est, quod Autor asserit, *volunta-*
tem DEI sine intellectu aliquid efficere. Quamquam enim
 voluntas DEI nostrae similis non sit, sine intellectu ta-
 men, id est siue ipso DEI consilio, judicioque intellectus,
 nihil agit. Sed enim vero conatur citatus Autor vo-
 luntatis divinae libertatem asserere argumentis conse-
 quentibus. *Primum sic colligit: quaecumque doctrina cum*
justitia et sanctitate divina libertatem quoque voluntatis
DEI defendit; illa praefenda est ei, quae tollit libertatem
voluntatis divinae. Atqui doctrina, quod actiones morales
propter solam voluntatem DEI tales sint, id praestat. E. In
 hoc argumento et Major fallit et minor propositio, quid
 mirum E. si falsa inde consequatur conclusio. Alio
 deinde argumento insurgit ad hunc modum: *Quicun-*
que

que docet, Deum etiam sine voluntate sua aliquid facere oportere, ille libertatem voluntatis divinae tollit. At qui illi qui actiones morales in se et sua natura antecedenter ad voluntatem divinam statuunt, istud docent. E. In hoc argumento Minorem pernegamus. Concedamus quidem, Deum secundum intellectus sui iudicium, ipsamque sanctitatem ac iustitiam agere oportere; At, voluntatem divinam eo ipso non excludimus, nec tollimus libertatem voluntatis divinae, scilicet in rebus per se non bonis, in quibus voluntatem liberam non negamus; in actionibus autem in se et sua natura bonis vel malis dicimus, Deum magis secundum intellectum et iustitiam, sapientiam ac sanctitatem, quam nudam voluntatem, et appetitum, agere, cum actus in se bonos aliter statuere non possit sed praecipere illos vi sanctitatis suae teneatur et, vice versa, vi ejusdem sanctitatis, actus malos praecipere nequeat. Reliquae conclusiones, quas ex hoc argumento deducit, rejecto argumento ipso, per se concidunt nullaque refutatione opus habent. Neque ea quoque deductione ad absurdum aliquid efficit, quando si actionis moralitas, inquit, a voluntate DEI non dependet, a DEO ipso quoque non dependet, ratio; quia alias essentia DEI esset divisa in intellectum et voluntatem. Sed videat, ne, cum nos absurdi alicujus accusat, ipse in id prolaturus. Non enim realis est divisio, quando homo, pro suo concipiendi modo attributa Dei mentaliter dividit, et inter consilium ac iudicium Dei, atque ipsam postea voluntatem ejus, distinguit. Quemadmodum, qui docet, Deum esse misericordem et Deum esse iustum propterea Deum realiter non dividit in Deum misericordem et iustum. Instat autem porro citatus Auctor, ad minimum concedi debere, quod sine voluntate Dei aliquid a Deo dependeat. Sed

Sed et illud falsum est: Nos enim voluntatem Dei non plane excludimus sed solum pro essentiali ac constitutivo principio actus moralis per se boni et mali non agnoscimus. Multo minus vero ex nostra sententia fatum deduci debet Stoicum vel Manichaeismus, quia neque duplicem Deum, bonum et malum fingimus, neque externum principium Deum cogens ei adjungimus, neque Deum autorem boni, simul et mali constituimus. Omnes potius errores, istos studiose evitamus, qui ex contraria sententia facilius, quam nostra, deducerentur. Scepticismus vero moralis, quem citatus Autor ex nostra sententia deducere conatur, per nostram sententiam destruitur potius et rejicitur, quia certam bonitatis et malitiae rationem suppeditamus nempe praeter convenientiam vel inconvenientiam cum voluntate, justitiaque Dei et lege, convenientiam vel inconvenientiam internam quoque actionis cum objecto et omnibus ejusdem requisitis necessariis. Inde adeo etiam Scholasticorum ille error quasi detur jus naturae sine Deo nobis temere affingitur: Deum enim pro Autore juris naturalis omnino agnoscimus. Tandem et contradictionem nobis attribuit, nostram scilicet sententiam ita se habere, ut cum dicamus, dari actiones per se et sua natura morales, id idem fit, ac si diceremus, esse actiones, quae quatenus physice considerantur, morales sint. Sed vero non recte exponit formalem rationem actionis physicae; quae nihil aliud est quam externus quidam motus, sic e. g. in caede, motio manus adversus alium, est actio physica; contra vero quatenus eadem haec actio ratione subjecti et objecti consideratur praetereaque ad legem refertur et voluntatem Dei eatenus demum moralis esse incipit, id quod contradictionem involvit nullam. Neque vero reliquae probatio-

bat ones citati Autoris, quas ex Scriptura S. depromit, magni momenti sunt: Omnia enim in sensum, alienum fere detorquentur. Quare sufficiant ea, quae pro juvenili aetate atque ingenii mei modulo haecenus adduxi. Omnia percontare et instituti nostri et temporis ratio prohibuit. Erunt fortassis et graviores et sapientiores alii, qui temerariam audaciam citati Auctoris et copiosius et majore cum pondere reprehendent.

XIII.

REstant alii, qui actus omnes sua natura indifferentes esse aliam ob causam perhibent.

Dantur scilicet, qui idem cum prioribus Aphorism. X: citatis asserunt, quod omnes actus indifferentes sint, idque exemplo brutorum patere docent, quibus illud, quod incestum alias et caedem nominamus, similiaque licita sint. Hi non videntur distingvere satis inter actus physicos et morales. Physicos actus indifferentes esse, brutorum exempla docent, quorum actiones mere physice sunt. At hominum actiones non possunt, nec debent tantummodo considerari, ut actus mere physici, sed ut actus morales, qui, quia tales, non possunt esse dicive, indifferentes. Quare illi ex recentissimis, qui contrarium tuentur, ac omnes actus humanos natura esse indifferentes docent vehementer errant, quos commemorare odiosum foret.

XIV.

Sicco pede praeteriri non debent illi, qui opinionem probabilem pro fundamento moralitatis omnibus actibus moralibus substernunt.

D

Magnus

Magnus certe error est illorum Scholasticorum; qui existimant, eum bene sibi consulere, et a peccandi periculo longe remotum esse, qui probabilem opinionem, quae actum quem perpetrat, minime malum esse persuasum sibi habet sequitur, ita ut vel unius doctoris auctoritatem ad id sufficere posse perhibeant. Hi omnes, quia ex opinione hominum deducunt omnem actuum moralitatem, actus per se bonos et malos dari per facile inficiantur.

XV.

Rectius quidem procedere videntur illi, qui in actibus per se bonis aut malis rectam rationem pro fundamento moralitatis ponunt, sed et hi non minus a vero scopo nonnihil aberrant.

Sunt, qui optime sibi consuluisse arbitrantur, si asserant illud, quod est conveniens recte rationi, bonum esse, illud malum, quod naturae rationali non est conveniens, furtum, v. g. quia conveniens non est naturae rationali malum esse, contra vero eleemosynam bonum quid esse quia conveniens est naturae rationali, ut cum Vasquezio loquamur. Sed vero neque haec sententia rem omnem accurate exhaurit. Recta enim ratio quae hoc loco non est omnino excludenda, ad moralem actum se potius subjective habet quam efficienter, ut doctissimus Zieglerus observat in Not. ad Grot. de J. B. P. p. II. ubi vehementer (inquit) dubito, utrum humana natura (rationalis nempe) recte dicatur mater juris naturalis, quippe quae potius subjective se habet, quam efficienter. Bonitas vero et malitia in ipsa actionis natura intrinseca quaerenda est. Sic, v. g. furtum non ideo malum quid est, tantum propterea, quia

quia non convenit cum recta ratione, verum etiam propterea, quia internam cum objecto suo, nimirum cum bono alieno, habet disconvenientiam, vel, ut cum Zieglero loquamur, quia non decet, hoc est, quia adversatur juri naturae, et in se est indecorum quid; dare autem eleemosynam, ideo bonum quid, esse dicitur, quia internam habet convenientiam cum objecto, nimirum egente, non tantum propterea, quia congruit cum recta ratione. Patet itaque falsam esse S. Thomae aliorumque opinionem, qui rationem actionum humanarum regulam esse docent adaequatam, et ita quidem proximam, ut ab illa bonitas et malitia tantum dependeat.

XVI.

DEnique et illa sententia, quae socialitatem pro fundamento moralitatis agnoscit, hic attingenda est.

Defendit eam inprimis Pufendorfius, qui conservationem societatis humanae fundamentum esse omnium actionum moralium, et hominem, in societate non posse subsistere, docet, nisi media eidem, actiones scilicet morales, concedantur, quae omnes vel bonae sint vel malae, prout vel conducant societati, vel eidem noceant. Non multum discrepant ab hac sententia, qui Pufendorfi, sequuntur, atque ideo aliquid existimant naturaliter praeceptum esse, vel prohibitum, quia necessarium nexum habeat cum societate humana, ut, quicquid ita se habet, ut ex eo nec conservatio, nec destructio salutis ac tranquillitatis publicae pendeat, illud omnino pro naturaliter indifferenti sit admittendum. Utraque haec sententia non solum demonstrationes tantum-

modo a posteriori tradit, verum etiam nobis semper
 visa est quam maxime periculosa. (a.) Quia omnem
 internam actuum quorundam moralium bonitatem et
 malitiam, quam hactenus asseruimus, prorsus tollit.
 (b.) Quia obscurior est, quam ut possit statim ab omni-
 bus intelligi, obscurior certe, quam vera illa defensa-
 que hactenus sententia. (c.) Quia a vero, primo, ac
 genuino moralitatis principio, multos abducit. (d.) Quia
 actus multos, tanquam licitos et honestos, certe tan-
 quam indifferentes admittit, qui revera, imo in se et
 natura, sunt turpes et illiciti; quod ex eo fit, quia ex
 solo respectu ad societatem actus omnes iudicat. (e.)
 Quia legis N. auctoritatem non confirmat, sed infirmat
 potius. (f.) Quia ab honestatis consideratione ac de-
 monstratione vera, ad solius utilitatis respectum accu-
 piditatem homines adducit, ut omnia non honestate
 postea, sed sola utilitate, seu respectu ad socialitatem,
 probent. (g.) Quia multa et magna incommoda secum
 trahit. (h.) Quia huiusmodi quid pro fundamento
 moralitatis admittit primo, quod usque adeo brutis
 etiam commune est, quandoquidem et bruta pleraque
 videmus ea observare, quae ad societatem sui generis
 conservandam spectant, de quo Juvenalis non incon-
 grue canit: Parcit

Cognatis maculis fera. Quando leoni
 Fortior eripuit vitam leo? Quo nemore unquam
 Expiravit aper majoris dentibus apri?
 Indicat tygris, agit rabida cum tygride pacem
 Perpetuam: Saevis inter se convenit urfis.

Et Oratorum facile princeps, generi, inquit, animantium
 omni est a natura tributum, ut se vitam corpusque
 tueatur, declinetque ea, quae nocitura videntur. Non
 itaque dicamus aut porro existimemus, furtum, adul-
 terium,

terium, blasphemiam, et alia ejusdem generis turpissima flagitia, mala esse tantum ex eo, quod socialitati adverfantur; sed potius primum propterea, quia in se et per se sunt actus pessimi, et habent disconventiam actus cum objecto suo et circumstantiis necessariis, deinde ex eo, quia et justitiae et sanctitati divinae adverfantur, indeque adeo legibus prohibiti sunt actus, et ~~circumstantiis~~ involvunt: Sic demum de veris, primis ac genuinis et malitiae principis constabit, rectius.

XVII.

Antequam colophonem imponamus operi, expendamus ad ultimum quoque eorum opinionem, qui amorem pro moralitatis principio primo venditant, et vel hac iterum ratione bonitatem et malitiam actuum moralium internam negant.

Hujus sententiae defensores hodie multi sunt, in quibus vel solum Strimelium, et Thomasinum nominasse nobis sufficiat. Thomasinus, celeberrimus Hallensium Doctor, in seiner Kunst vernunftig und tugendhaftig zu leben / seu in *Introduct. ad Philof. Mor.* hanc sententiam copiose explicuit ac propugnavit. Primo statim Cap. sic perhibet: Dasjenige sey alleine gut / was das Menschen sein Wesen und seine Kräfte am dauerhaftesten erhält und vermehret; Dasjenige aber sey würcklich böse / was eine dauerhafte Verringerung / oder gänzlich Austilgung des Menschlichen Lebens / und seiner Kräfte verursachet. Consequentibus autem capitibus omnes actus humanos ad amorem rationalem refert ac dijudicandos esse perhibet, ita, ut quidam boni sint dicendi ideo quia ex amore rationali fluant; mali autem reliqui sint ideo, quia ex amore irrationali fluant. Sic enim, cap. IV. die Liebe / inquit, ist das rechte Maasß aller Tugenden / und ohne die-

selbe ist die Tugend tobt / deinceps peculiari tractatione,
In der Ausübung der Sitten-Lehre / ostendit, principium
constituens adaequatum omnis mali in sensu morali
esse amorem irrationalem. Quae sententia quam lon-
ge a vero abhorreat, ipsamque legem naturae e medio
tollat, innumeraque incommoda secum trahat, nuper
admodum Nobilissimus, Excellentissimusque Dn. Prae-
ses demonstravit in Disp. habita de Amore Rationali
Non repetemus ea; quia ad finem properat nostra haec
qualiscunqve Dissertatio, ex qua, nisi nos fallunt o-
mnia, jam tum omnes utcunqve intelligent, cultum,
y. c., Dei actum esse dicere per se bonum, primo pro-
pter internam bonitatem, seu convenientiam actus
ipsius cultus, scilicet religiosi cum suo objecto cum
Deo; deinde propter formam externam, seu respe-
ctum, quem habet hic actus, partim ad justitiam, sa-
pientiam et sanctitatem Dei, partim ad voluntatem Dei.
Deus enim animadvertens in hoc actum, cultu religioso,
bonitatem internam necessariam scilicet convenientiam
cum objecto suo proprio, cum natura divina, vi suae
sanctitatis et justitiae non potuit aliter, quin hunc
actum hominibus praeciperet. Hinc ad ultimum
idem ille actus bonus est et dicitur talis propter con-
gruentiam quoque cum lege naturali et decaloga aliis-
que legibus. Non vero tantum propter solum et nudum
respectum ad amorem rationalem, qui respectus nec
primum conceptum nec primum principium moralita-
tis constituit, sed actui huic per se. bono extrinsecus ac-
cedit tanquam affectio seu relatio externa, perinde ut
in linea recta rectitudo ei re vera ante jam in est, quam
externum accedit examen istius lineae, collatioque cum nor-
ma congruente, quippe quae linea est, et talis constituitur in
esse suo, non per examen illud externum sed per fluxum pun-
ctorum, sine ambagibus, brevissimum, quo illa tendit a ter-
mino ad terminum via omnium brevissima.

NOBILISSIMO DOCTISSIMOQUE

DOMINO

RESPONDENTI,

Juveni pereximio, ingenii alacritate, industria, et morum
elegancia praestantissimo

S. P. D.

HENRICVS Klausing / Praeses.

Peroportune tuam mihi offerebas Dis-
putationem, nobilissime Vir, de argu-
mento elaboratam non ingrato, opposi-
tamque illis, in quibus confutandis ipse quo-
dammodo occupatus atque impeditus eram.
Non potui proinde, quin coeptum tibi opus
gratularer, teque ipsum confirmarem, ac
in exemplum aliis producerem: Sunt enim
illi, qui sua sponte ad res praeclaras susci-
piendas feruntur, concitandi magis, et quasi
in-

inflammari, ut caeteris industria, laudibus,
honore, et gloria praeluceant. Argumen-
tum, quod copiose diligenterque est a te per-
tractatum, ad prima pertinet de moribus prin-
cipia, in quibus constituendis tot hodie, tam-
que eruditi quandoque viri tantopere halluci-
nantur, ut dici non possit. Quamobrem cum
in his dijudicandis praeclare te gesseris, ingenii
pariter eximium, et magnae spei documenta prae-
bueris. Unus est in illis quos commemorasti,
qui apud Jenenses Buddeum nuper defenden-
dum sibi sumsit, omnium maxime non dicam
a veris actuum moralium principiis alienus,
sed ab omni etiam honestatis studio, pudore,
modestia, et moderatione animi longissime
remotus. Ego ei sanioram mentem appre-
cor, tibi que praestantissime Respondens, de-
tuo congratulor, inque omnibus, quae dispu-
tata sunt, assentior, Deus Immortalis divini-
tus, benedicat studiis tuis, ut, quod reliquum
est, studiorum cursum conficere feliciter, et
magno olim ecclesiae ac reip. literariae esse
emolumento possis, ipse denique, omni sua
gratia te complectatur. Vale!